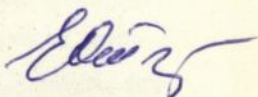

**УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

На правах рукопису

ОТЧЕНАШ КАТЕРИНА ГЕОРГІЇВНА

**ІНФОРМАЦІЙНО-НАУКОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ
ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ,
ПЛАНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ
УПРАВЛІННЯ НАУКОЮ**

Спеціальність 08.03.03 — інформаційні системи в економіці

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

КИЇВ — 1996 р.

AB 34.628

Дисертаційна робота є рукописом

Робота виконана у Центрі досліджень науково-технічного потенціалу та історії на

ЛННБ України ім.В.Стефаніка

00760277 (Т)

Науковий керівник -

доктор технічних наук, професор
Корінний Олексій Олексійович

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Панасюк Броніслав Якович

кандидат економічних наук
Радзієвська Людмила Федорівна

Провідна установа -

Науково-дослідний інститут
статистики Міністерства статистики
України

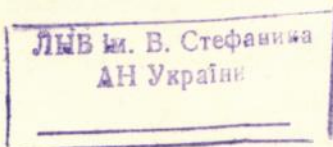
^{15:00} Захист дисертації відбудеться 29 травня 1996 року о
годині на засіданні спеціалізованої вченої ради шифр
K01.63.01 в Українському інституті науково-технічної та
економічної інформації за адресою: 352171, м.Київ-171,
вул.Горького, 180, зал засідань вченої ради, 7-й поверх.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці УкрІНТЕІ.

Автореферат розісланий 26 квітня 1996 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат технічних наук

Воронков В.І.

Загальна характеристика роботи

В умовах переходу до ринкової економіки важливого значення набуває розробка методичних підходів, що дозволяють визначити пріоритетні напрямки економічних досліджень, в тому числі досліджень з економіки, планування та організації управління наукою.

Актуальність дослідження. Радикальна зміна державної політики асигнувань на наукові дослідження та розробки обумовлює необхідність розвитку кількісних методів оцінки розвитку різних напрямів досліджень, оскільки саме вони дозволяють забезпечити максимальну об'єктивність в умовах конкурсного добору та фінансування проєктів.

На сьогодні роль прикладних методів досліджень, що забезпечують одержання відтворюваних результатів, суттєво зростає. До таких кількісних методів належать і методи наукометрії. Інформаційно-наукометричний аналіз дозволяє одержати кількісні характеристики, що відображають стан розвитку різних наукових напрямків в тій чи іншій галузі знання та у науці в цілому, порівняти розвиток досліджень у різних країнах, виявити перспективні напрями тощо.

Одержана в результаті інформаційно-наукометричного аналізу інформація може бути і безпосередньо використана при плануванні та організації управління процесом розвитку науки.

Основні теоретичні та методологічні положення наукометрії розглядались у роботах Ю. Гарфілда, Б. Гриффіта, Г. М. Доброва, О. О. Корінного, В. В. Налімова та З. М. Мульченко, С. Д. Хайтуна та ін.

Досвід застосування методів наукометричного аналізу в різних галузях знання досить докладно розглядається також у роботах І. В. Маршакової, С. Г. Кара-Мурзи, О. Н. Алексєєва, Ю. В. Грановського, М. М. Карпова, В. Б. Лук'янова та інших.

З допомогою методів інформаційно-наукометричного аналізу досліджувались різні аспекти наукової діяльності — динаміка кількості відкриттів, динаміка чисельності вчених та вікової струк-

тури наукових кадрів, а також динаміка збільшення кількості публікацій (Д. Прайс, В. В. Налімов та З. М. Мульченко, Л. Новий та Я. Фолта), розподіл публікацій по журналам, організаціям та ін.

Однак досвід використання методів інформаційно-наукометричного аналізу обмежувався переважно природничо-технічними науками, оскільки тут є добре структуровані інформаційні бази, досить докладно класифіковані по різним напрямкам. Застосування інформаційно-наукометричних методів для вивчення суспільних наук ускладнюється великою залежністю їх розвитку від суб'єктивних факторів. Однак при досить кваліфікованому тлумаченні одержаних кількісних характеристик і в цих галузях знання можна одержати об'єктивні дані про перспективність тих чи інших напрямків досліджень.

У зв'язку з цим актуальність дослідження зумовлена необхідністю докладної систематизації та комплексного аналізу багаторічного досвіду та тенденцій розвитку досліджень з економіки, планування та організації управління наукою. Це необхідно для визначення напрямків трансформації інформаційної бази управління у ринкових умовах, створення класифікаційних схем, що адекватно відображають сучасну тематику даного напрямку досліджень, і визначення найбільш пріоритетних в умовах ринку напрямків досліджень.

Метою дослідження є інформаційно-наукометричний аналіз основних напрямків розвитку досліджень в галузі економіки, планування та організації управління наукою з допомогою спеціально розробленого класифікатора тематики досліджень, що відображає реальну структуру дослідницької діяльності, принципово сумісного з аналогічними класифікаціями тематичних областей та наукової інформації.

У процесі дослідження вирішувались такі завдання:

— проведення аналізу існуючих схем періодизації, систематизації та класифікації досліджень з економіки, планування та організації управління наукою;

- розробка класифікатора тематики таких досліджень;
- проведення аналізу існуючих методів наукометричного аналізу інформаційних масивів, обґрунтування необхідності застосування (виходячи з особливостей наявної інформаційної бази) методу підрахунку кількості публікацій, одного з різновидів статистичного методу;
- розробка та обґрунтування системи показників і характеристик розвитку досліджень з економіки, планування та організації управління наукою;
- розробка структури інформаційного забезпечення дослідження та емпіричної бази, що відповідають меті дослідження;
- проведення на основі результатів інформаційно-наукометричного аналізу дослідження динаміки, тематичної структури та географічного розподілу досліджень названого профілю;
- узагальнення тенденцій розвитку та основних перспективних напрямків досліджень з економіки, планування та організації управління наукою.

Предмет та об'єкт дослідження. Предметом дослідження є сфера економіки, планування та організації управління наукою. Об'єкт досліджень становить сукупність публікацій та дисертацій з економіки, планування та організації управління наукою, що можна розглядати як інформаційний масив для проведення наукометричного дослідження.

Теоретично та методологічно дослідження базується на принципах та положеннях соціології знання, теорії наукової інформації (інформатики) та теорії статистики.

При досягненні поставленої мети у роботі використовувались методи експертних оцінок на основі контент-аналізу первинних та вторинних інформаційних джерел, методи багатомірного статистичного аналізу даних.

Обробка інформації на ПЕОМ (IBM PC AT) здійснювалось за допомогою пакету прикладних програм та спеціально створеного програмного забезпечення, що складає інструментальний комплекс для виконання комплексного дослідження.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в розробці комплексного методичного підходу до аналізу процесів розвитку досліджень з економіки, планування та організації управління наукою.

У процесі дослідження одержані такі наукові результати:

— розроблена оригінальна класифікаційна схема тематичних напрямків в галузі наукових досліджень з економіки, планування та організації управління наукою принципово сумісна з аналогічними класифікаціями тематичних областей та наукової інформації, що відображає реальну структуру дослідницької діяльності;

— запропонована система показників і характеристик для всебічної кількісної оцінки розвитку наукових досліджень з економіки, планування та організації управління наукою;

— розроблена інформаційна карта для формалізації процедур контент-аналізу інформаційних одиниць з основних характеристик — часової, тематичної та географічної, та формування інформаційної бази наукометричного аналізу;

— розроблений та реалізований алгоритм статистичної обробки даних з допомогою згаданої системи показників і характеристик у цілях одержання кількісних даних про динаміку, тематичну структуру та географічний розподіл наукових досліджень;

— запропоновано метод статистичної обробки репрезентативного інформаційного масиву публікацій та дисертацій для одержання кількісних показників динаміки, тематичної структури та географічного розподілу наукових досліджень;

— на основі аналізу одержаних результатів визначено основні напрямки розвитку наукових досліджень та розробок стосовно нових економічних умов, що стало підставою для обґрунтування можливості формування на базі напрямків, що з'явилися в останні два часових періоди, нових комплексних напрямків досліджень.

Теоретичне значення дослідження полягає в розробці теоретико-методологічних та методичних підходів до обґрунтування перспективності в умовах переходу до ринкової економіки

ряду тематичних напрямків у цілому, а також окремих напрямків досліджень.

Практичне значення дослідження зумовлене тим, що на основі вивчення динаміки, тематичної структури та географічного розподілу наукових досліджень з економіки, планування та організації управління наукою можлива розробка методичних рекомендацій та конкретного інструментарію по визначенню пріоритетних напрямків досліджень, відповідної наукової політики в плані фінансування та організаційної підтримки найбільш перспективних напрямків досліджень.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження доповідались на: конференціях молодих вчених наукознавців та істориків науки ЦДПІН АН України (м. Київ, 1992 р., 1993 р.); конференціях аспірантів та молодих спеціалістів з історії природознавства та техніки Інституту історії природознавства та техніки Російської Академії наук (м. Москва, 1992 р., 1993 р.); XIV Київському симпозиумі з наукознавства та науково-технічного прогнозування (м. Київ, 1992 р.); Добровських читаннях 1993 р. (м. Київ).

Публікації. Основний зміст дисертації викладено в 6 опублікованих роботах загальним обсягом 3,2 друкарських арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків.

Загальний обсяг дисертації складає 120 сторінок тексту, містить 8 таблиць, 10 малюнків, 7 додатків.

Основний зміст роботи

У вступі обґрунтовується вибір теми дисертаційного дослідження, її актуальність, визначаються мета та завдання дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі розглянуто основні теоретичні положення розвитку досліджень з економіки, планування, інформаційного забезпечення організації управління наукою. Шляхом порівняльного аналізу проблематики економічних досліджень у цілому та досліджень згаданого профілю визначені передумови перспективності розвитку деяких конкретних напрямків досліджень.

Досліджується процес становлення, розвитку та інституціоналізації досліджень цього профілю.

Аналізуються переваги та вади існуючих схем періодизації досліджень і, виходячи з ряду об'єктивних чинників, обґрунтовується доцільність застосування хронологічного принципу періодизації досліджень з економіки, планування та організації управління наукою.

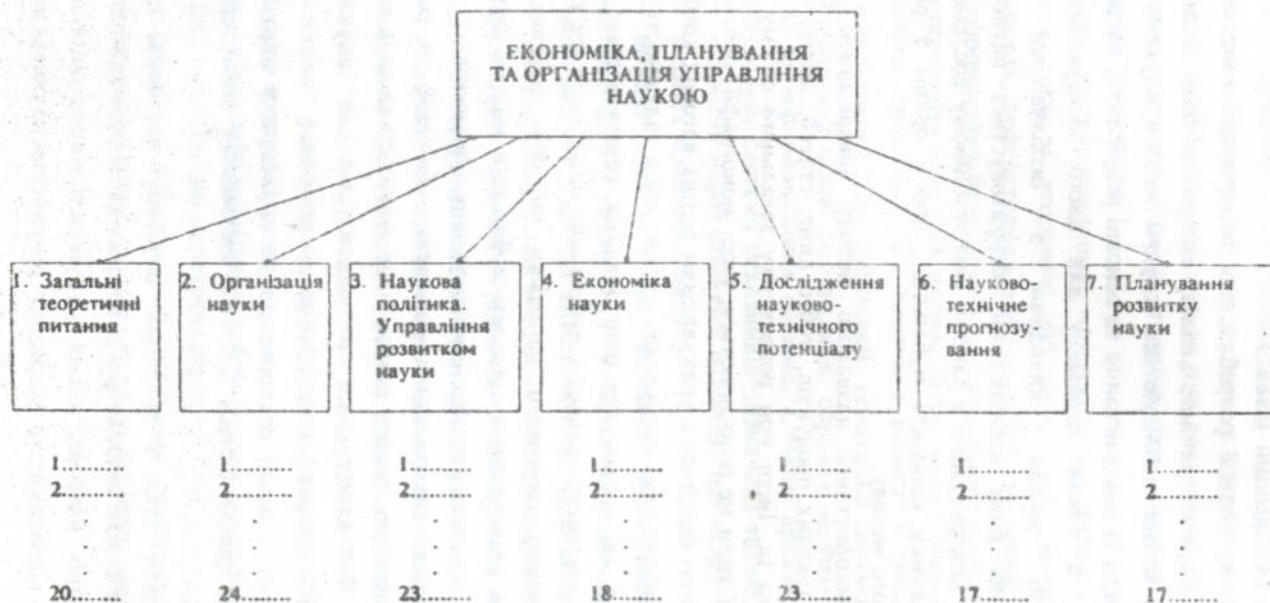
Оскільки в досліджуваній період був прийнятий порядок, що передбачав перспективне п'ятирічне планування розвитку всіх галузей народного господарства, то цілком правомірним є прийняття за основу періодизації досліджень з економіки, планування та організації управління наукою п'ятирічних інтервалів, але дещо «зміщених» відносно періодів, прийнятих у народногосподарському плануванні, враховуючи, що результати, які публікувались і створили інформаційну базу дослідження, з'являлись не раніше, ніж через одні — два роки. Виходячи з цього, виділяються шість часових інтервалів.

Ці періоди хронологічно відповідають періодам становлення, розвитку та інституціоналізації досліджень з економіки, планування та організації управління наукою, «післяінституціоналізаційному» (1987 — 1991 р.) та сучасному (1992 — 1993 р.) періоду, що характеризується радикальною зміною економічної та загальнополітичної ситуації в Україні.

Наводиться огляд тематики досліджень, виходячи з прийнятих принципів періодизації.

На основі аналізу існуючих класифікаційних схем, їх переваг і вад, обґрунтовується необхідність розробки оригінальної схеми класифікації тематики досліджень, а також пропонується

Структура класифікатора тематики досліджень з економіки, планування та організації управління наукою

класифікатор тематики, що складається із семи розділів з виділенням 142 позицій (схема).

У другому розділі розробляється інформаційно-методичне забезпечення наукометричного аналізу емпіричної бази дослідження.

З цією метою аналізуються існуючі методи наукометричного аналізу, сфери їх використання та основні результати, одержані з їх допомогою, а також необхідні для цього інструментальні та інформаційні засоби. Виходячи з особливостей наявної інформаційної бази дослідження обґрунтовується висновок про доцільність використання в даному дисертаційному дослідженні методу підрахунку кількості публікацій, що є одним з різновидів статистичного методу.

При використанні названого методу вимірювачем виступає кількість наукових продуктів, тобто книг, статей, звітів, наукових доповідей та ін. Іноді при розрахунку загального об'єму наукової продукції її типи не розрізняються, іноді монографії, оригінальні та оглядові статті беруться з урахуванням різних вагових коефіцієнтів. Існують різні способи «зваження» публікацій в залежності від цілей дослідження, які враховують ранг видання, співавторства, тощо.

Швидкість росту кількості публікацій може свідчити про актуальність даного наукового напрямку чи його перспективність. Стационарні розподілення кількості публікацій можуть бути застосовані для виявлення проблемних наукових напрямків.

Можливості використання кількості публікацій як індикатора наукової діяльності досить широкі, але найбільш важливою складовою при їх застосуванні є соціологічна та науковознавча інтерпретація одержаних кількісних показників.

Виходячи з цілей дослідження та враховуючи обрані методи дослідження розробляється система відповідних характеристик та показників.

Визначити стан і тенденції розвитку наукових напрямків можливо на основі аналізу документального інформаційного потоку як тематично взаємозв'язаної сукупності інформаційних документів, що відображає та закріплює результати наукової діяльності.

Документальний інформаційний потік можна розглядати як відкриту динамічну самоорганізуючу систему з дисипативною структурою. Елементами цієї системи є сукупність наукових документів, а також елементи-ознаки цих документів (назва тематичної рубрики, видання, автори, терміни, рік видання та ін.), тобто первинна інформація.

При наукометричному підході може використовуватись як первинна, так і вторинна інформація, що міститься у різних показниках, реферативних журналах, банках даних та ін.

Інформаційну базу даного дисертаційного дослідження у цілому характеризують вісім параметрів: автор; назва; індекс УДК; відомча належність організації, де виконана робота; її місцезнаходження; кількість посилань; рік публікації; тематична спрямованість.

Виходячи з цілей дослідження, обраних методів та можливості доступу до інформаційних масивів, а також враховуючи наявність характеристик, система показників визначена такою, що включає:

- кількість інформаційних одиниць, що входять у виборку, у межах заданих часових періодів;

- питома вага найбільш вагомих («репрезентативних») напрямків наукових досліджень у всіх дослідженнях даного тематичного розділу в межах виділеного часового інтервалу;

- кількість напрямків наукових досліджень, питома вага яких у межах заданих часових інтервалів та тематичних розділів складає 10 % (тобто найбільш статистично значимих);

- кількість тематично стійких напрямків досліджень;

- кількість напрямків наукових досліджень, які виділились у два останні часові періоди, мають певний науковий заділ, а також перспективи розвитку і можливість використання одержаних результатів в умовах ринку.

Розробка інформаційного забезпечення дослідження проходила в декілька етапів, що передбачали:

- розробку робочого класифікатора тематики досліджень з економіки, планування та організації управління наукою;

— формування переліку інформаційних джерел, що аналізуються;

— розробку інформаційних карт та формалізованих форм представлення деяких даних інформаційних карт;

— первинну обробку інформаційних одиниць та занесення інформації в інформаційні карти;

— відпрацювання структури бази даних (БД) та її формування на основі даних інформаційних карт;

— розробку та адаптацію програмного забезпечення для обробки БД та виводу одержаних результатів.

Інформаційне забезпечення дослідження складається з таких блоків:

— робочий класифікатор тематики досліджень з економіки, планування та організації управління наукою;

— перелік інформаційних масивів, що аналізуються;

— індивідуальні інформаційні карти;

— робоча база даних про статті, доповіді, тези доповідей, дисертації та ін.;

— програмне забезпечення, що складається з програм статистичної обробки даних та допоміжних програм.

У третьому розділі наводяться результати інформаційного та наукометричного аналізу досліджень з економіки, планування та організації управління наукою та їх соціологічна та наукознавча інтерпретація.

Інформаційна база дисертаційного дослідження нараховує 88 інформаційних джерел, що загалом складає більш ніж 4 тис. інформаційних одиниць, репрезентованих статтями, доповідями, тезами доповідей та дисертаціями (кандидатськими та докторськими) за період 1966 — 1993 рр. Виборка складається з чотирьох блоків: матеріали міжвідомчого збірника «Науковедение и информатика» (вип. 1 — 37); матеріали Київських симпозіумів з наукознавства та науково-технічного прогнозування (I — XIV); матеріали інших (не Київських) симпозіумів та конференцій з наведеної тематики (за

1966 — 1991 рр.); автореферати дисертацій з проблем економіки, планування та організації управління наукою (за 1966 — 1991 рр.).

Така виборка є цілком достатньою для дослідження, оскільки досить детально відображує тематичну структуру та географію досліджень даного наукового напрямку в заданий період і може достовірно відобразити значну частину напрямків досліджень, існуючих в області економіки, планування та організації управління наукою.

Показниками розвитку конкретного напрямку є характеристики інформаційних потоків. Їх зміна демонструє динаміку розвитку того чи іншого напрямку. Інтенсивність інформаційного потоку залежить від ряду об'єктивних та суб'єктивних факторів.

До об'єктивних факторів належить передусім логіка та закономірність процесу наукового пізнання. До суб'єктивних факторів можна віднести:

- актуальність даного наукового напрямку в даний період;
- суспільну потребу в розвитку того чи іншого напрямку в даний період;
- відповідну наукову політику, стимулюючу чи не стимулюючу розвиток досліджень того чи іншого профілю;
- наслідком певної наукової політики є комплекс організаційних заходів — відповідні фінансування та організаційна підтримка того чи іншого напрямку досліджень.

Такий суб'єктивно-об'єктивний підхід найбільше проявляється у дослідженнях економічного профілю, в тому числі і в дослідженнях з економіки, планування та організації управління наукою. На інтенсивність інформаційного потоку в цій області досліджень впливали ті ж фактори, що і на економічні дослідження в цілому — частота проведення наукових конференцій, симпозіумів, семінарів, фінансова можливість видання наукових матеріалів, можливість видання літератури великим тиражем та ін.

Динаміка публікаційної активності відображає ступінь наукової розробленості того чи іншого напрямку досліджень, або його

особливу актуальність. Динаміка дисертаційної активності, як правило, свідчить про визнання конкретного напрямку досліджень.

У результаті статистичної обробки інформаційного масиву, що включав дві бази даних — окремо по публікаціям і дисертаціям, із застосування однакових підходів і прийомів аналізу були одержані гістограми та числові значення розподілу інформаційних одиниць по розділам і рубрикам класифікатора. Виборка проводилась виходячи з часового критерію шляхом задання певних часових інтервалів. Для бази даних по публікаціям (БД НВ) було одержано шість, а для бази даних по дисертаціям (БД ДС) — п'ять гістограм та числових розподілів. На основі числових значень розподілу інформаційних одиниць на часові інтервали були визначені абсолютні значення та питома вага інформаційних одиниць, що репрезентують різні тематичні напрями, визначені в класифікаторі. Аналіз проводився на основі відносних величин — питомої ваги того чи іншого тематичного розділу в межах усього інформаційного масиву (бази даних) та питомої ваги конкретних напрямків досліджень у межах тематичного розділу класифікатора.

Динаміка публікаційної та дисертаційної активності в різні періоди має неоднаковий характер, що зумовлюється різною природою цих показників. Наводяться числові дані по публікаційній та дисертаційній активності по періодам.

Проводиться їх порівняльний аналіз, визначаються напрями, найбільш популярні в плані публікацій та для захисту дисертацій.

На основі даних про питому вагу різних тематичних рубрик у межах розділів (напрямків), виділених у класифікаторі, детально аналізується тематична структура досліджень у різні періоди. Для публікацій визначаються найбільш тематично стійкі (тобто ті, що розроблялись протягом п'яти — шести періодів) та відносно нові (такі, що з'явилися протягом останніх двох періодів) напрями досліджень. Для дисертацій також визначається найбільш тематично стійкі чи «дисертабельні» напрями.

Аналіз інформаційних одиниць БД НВ, що мають регіональну характеристику (що становило 25,8 % інформаційного масиву), у

межах виділених часових періодів дозволив виявити географію досліджень. Простежується стійка тенденція збільшення питомої ваги інформаційних одиниць, що представляють міста України, у загальному обсягу виборки.

Таким чином, проведений аналіз показав досить стійку динаміку розвитку практично всіх виділених напрямків досліджень з економіки, планування та організації управління наукою. Тематична структура досліджень цього профілю досить стійка протягом тривалого часу. Вона остаточно сформувалась у середині 80-х років і подальший її розвиток має перспективу. Географія досліджень теж в певній мірі визначилась. Можна відзначити тенденцію до локалізації та спеціалізації досліджень названого профілю в межах наукових центрів Національної академії наук України, які протягом достатнього періоду мають стійку спеціалізацію.

Аналіз динаміки, тематичної структури та географії досліджень з економіки, планування та організації управління наукою дозволив обґрантувати висновки щодо тенденцій розвитку різних напрямків, а також виділити найбільш перспективні з них в умовах ринку.

Основні висновки та результати

Розвиток різних напрямів досліджень мав свої закономірності. У цьому процесі можна виділити декілька етапів — зародження напрямку, становлення його тематичної структури, диференціацію чи інтеграцію з іншими напрямками наукових досліджень, що доводиться кількісними показниками, одержаними в результаті наукометричного аналізу інформаційного масиву.

У розвитку досліджень з економіки, планування та організації управління наукою можна визначити «пікові» періоди кожного з напрямків — періоди найбільшої активізації досліджень та періоди диференціації чи інтеграції даних напрямків з іншими напрямками.

Проведений аналіз дозволив виділити тематично стійкі напрямки досліджень, напрямки, найбільш перспективні в плані

теоретичної розробки, та напрямки, найбільш популярні в плані прикладного застосування отриманих результатів.

Установлені хронологічні рамки популярності тих чи інших напрямків досліджень.

Аналіз географічного розповсюдження досліджень показав досить стійку тенденцію до локалізації названих досліджень навколо академічних наукових центрів України, а також певні передумови для формування нових спеціалізованих центрів уже в межах України з певною цільовою спеціалізацією.

Сучасна тематична структура досліджень з економіки, планування та організації управління наукою остаточно визначилась у середині 80-х років. Хронологічно це співпадає з завершальним етапом інституціоналізації досліджень цього профілю в Україні.

Узагальнення тенденцій розвитку досліджень з економіки, планування та організації управління наукою дозволяє виділити деякі особливо перспективні для України як незалежної держави напрями досліджень в умовах переходу до ринкової економіки.

Розроблений як допоміжний робочий інструмент класифікатор тематики досліджень може бути основою при формуванні уніфікованої бази даних профільних досліджень, необхідної для здійснення комплексних інформаційно-наукометричних досліджень в цілях забезпечення максимальної об'єктивності при конкурсному доборі проектів для пріоритетного фінансування.

Основний зміст дисертаційного дослідження викладений у таких роботах:

1. Отченаш Е. Г. Наукометрический анализ тенденций развития науковедения // Тез. докл. IV научной конференции молодых ученых науковедов и историков науки, апрель 1992 г. — Киев, 1992. — С. 26 — 28.

2. Отченаш Е. Г. Проблемы анализа тенденций развития науковедения // Тез. докл. XXXIV научной конференции аспирантов и молодых специалистов по истории естествознания и техники, 26 — 28 мая 1992. — М., 1992. — С. 71 — 72.

3. Отченаш Е. Г. Систематизация и периодизация науковедческих исследований // Проблемы науковедения и истории науки: Тез. докл. науч. конф. молодых ученых (4 — 5 мая, 1993 г.) — Киев, 1994. — С. 28 — 29.

4. Отченаш Е. Г. Информационное обеспечение наукометрического анализа развития исследований в области науковедения // Тез. докл. XXXV конференции аспирантов и молодых специалистов по истории естествознания и техники (14 — 16 декабря, 1993 г.). — М., 1994. — С. 113 — 115.

5. Отченаш Е. Г. Классификация тематики научных исследований в области науковедения // Тез. докл. XIV Киевского симпозиума по науковедению и научно-техническому прогнозированию (22 — 25 сентября, 1992 г.). — М., 1993. — С. 43.

6. Отченаш Е. Г. Наукометрический анализ состояния и тенденций развития исследований в области экономики, планирования и организации управления наукой. — Киев, 1994. — 40 с. — Деп. в ГНТБ Украины 06.04.94, № 661 — Ук 94.

ЛНБ ім. В. Стефани.
АН України

446858

AB 34.698

AB 34.698